

ZABİL BAYRAMLI
BDU-nun dosenti
zabil_bayramli@mail.ru

II ŞAH ABBAS DÖVRÜNDƏ SƏFƏVİ DÖVLƏTİNİN TÜRKÜSTAN XANLARI İLƏ MÜNASİBƏTLƏRİ (Məhəmməd Tahir Vəhidin "Abbasnamə" əsəri üzrə)

Açar sözlər: Abbasnamə, hakim, qızılbaş, sultan, şah, vəzir, Türküstan

Ключевые слова: Аббаснаме, хахим, кызылбаш, султан, шах, визирь, Туркестан

Keywords: Abbasnama, hakim, qizilbash, sultan, shah, vazir, Turkistan

Məhəmməd Tahir Vəhidin "Abbasnamə" adlı əsərində II Şah Abbas (1642-1666) dövründə Səfəvi dövlətinin social-iqtisadi və əsasən siyasi tarixi öz əksini tapmışdır. Mənbədə Səfəvi dövlətinin Türküstan hakimləri, xüsusən də 1599-cu ildə Şeybaniləri əvəz etmiş Həştərxani xanları ilə münasibətlərinə geniş yer verilmişdir. Şeybani əmirləri 1599-cu ildə qərara alırlar ki, Həştərxan xanlarının nəslindən olan və bu zaman Buxarada yaşayan Canibəy sultanı xan seçsinlər, lakin o, hakimiyyətə keçməkdən imtina edir. Belə olduqda, əmirlər Canibəyin böyük oğlu Din Məhəmmədi xan seçmiş, ancaq o, elə həmin il vəfat etmişdi. O, vəfat etdikdən dərhal sonra Buxara əmirləri Canibəyin ikinci oğlu Bakı Məhəmmədi xan seçir və üçüncü oğlunu isə vəlihəd təyin edirlər. Qaydaya uyğun olaraq vəlihədi Bəlxə canişin göndərdilər. Bakı Məhəmmədin vəfatından (1605) sonra isə hakimiyyətə Vəli Məhəmməd (1605-1611) gətirilir. Vəli Məhəmmədə Buxarada 1611-ci ildə qəsd təşkil edilir və onu hakimiyyətdən kənarlaşdırıb İmamqulu xanı (1611-1642) taxtda oturdurlar (3, 409; 1, 207-208).

"Abbasnamə"də göstərilir ki, Türküstan hakimi İmamqulu xan göz xəstəliyinə düşər olmuş və hakimiyyəti kiçik qardaşı Nəzər Məhəmməd xana (1642-1645) verib özü min nəfərdən ibarət məyyəti ilə Məkkəyə yola düşmüşdü. Ancaq onlar yolda qardaşı Nəzər Məhəmməd xanın göndərdiyi hərbi dəstə tərəfindən yağma və qətlə məruz qalmış, İmamqulu xan bir neçə nəfərlə Mərvə qaçıb xilas olmuşdular. II Şah Abbas (1642-1666) bu hadisədən xəbər tutduqda sərhəd hakimlərinə göstəriş verir ki, İmamqulu xan və onunla gələnləri yaxşı qarşılansınlar. Mərv bəylərbəyi Murtuzaqulu xan Şahın göstərişinə uyğun olaraq onlara qonaqpərvərlik göstərmiş, İmamqulu xana isə qiymətli hədiyyələr vermişdi. Məşhəd bəylərbəyi Mənuçöhr xanın oğlu Qarçıqay xan, Tehran hakimi Murtuzaqulu xan Biçərli də İmamqulu xanı təmtəraqla qarşılamışdılar. II Şah Abbas özü də Qəzvinə İmamqulu xanı yüksək səviyyədə qəbul etmiş, onun və yoldaşlarının yerləşdirilməsini yüksək rütbəli məmurlardan sədr Mirzə Həbibulla, etimadəddövlə Mirzə Tağı, qorçubaşı Cani xan, eşikağasıbaşı Murtuzaqulu bəy, biyutat naziri Məhəmmədəli bəyə tapşırırmışdı (4, 19, 20, 21).

İmamqulu xanın II Şah Abbas tərəfindən yüksək səviyyədə qarşılınmasından ehtiyat edən Nəzər Məhəmməd xan h. 1054 (1644)-cü ildə Səfəvi dövləti ilə dostluq əlaqələrini möhkəmləndirmək üçün Tahir Məhəmməd adlı elçisini İsfahana göndərir. Nəzər Məhəmməd xanın elçisi II Şah Abbasın sarayında yüksək səviyyədə qarşılınmış və onunla birlikdə Sultaniyyə və Zəncan hakimi Sarı xan Bəydilinin oğlu Səfiqulu sultan Bəlxə elçi göndərilmişdi (4, 31). 1648-ci ildə II Şah Abbas Böyük Moğol dövlətindən Qəndəhari geri almaq üçün qoşunla Xorasana daxil olduqda sabiq Türküstan hakimi Nəzər Məhəmməd xanın elçisi Mehdi Xacə və Urgənc hakimi Əbülqazi xanın səfiri Xorasana gəlir və Şaha hərbi yardım göstərməyə hazır olduqlarını təklif edirlər (4, 43).

"Abbasnamədə" qeyd olunduğu kimi, Nəzər Məhəmməd xan qardaşı İmamqulu xandan sonra Türküstanın güclü, qüdrətli və müstəqil hökmdarı olmuşdu (4, 35). Bu zaman Urgənc valisi İsfəndiyar xan (1623-1642) vəfat etmiş, onun varisinin kiçik yaşlı olmasından Nəzər Məhəmməd xan

istifadə edib nəvələrindən Məhəmməd Qasım sultanı güclü qoşunla Urgəncə göndərmişdi. Onlar buranı asanlıqla tutub külli miqdarda sərvət ələ keçirdilər və nəticədə Nəzər Məhəmməd xanın qüdrəti ikiqat artdı. Nəzər Məhəmməd xan Xivəni öz mülkünə qatmağa cəhd göstərmiş və bura canişin də göndərmişdi. Ancaq Nəzər Məhəmməd hakimiyyətdən devrildikdən sonra Aralda xan elan olunmuş Əbülqazi xan (1645-1663) Xivə xanlığını da ələ keçirir (3, 410). Belə bir şəraitdə Buxara əmirləri Bəlx böyükləri ilə uzun müddət idi ki, göz-gözə olub, aralarında küdurət vardı. Nəzər Məhəmməd xan təkəbbürlü, acgöz olub ətrafındakı adamları sıxışdırdığına görə ona qarşı narazılıq baş qaldırdı (3, 410; 2, 400-401). Nəzər Məhəmməd xanın rəftarından tənqə gələn adlı-sanlı əmirlərin təsiri ilə, Daşkənd ətrafına qədər özbək əhalisinin narazılıqları başlandı (4, 36). Nəzər Məhəmməd xanın hakimiyyətinin üçüncü ilində qazaxlar da Mavəəünnəhrə növbəti yürüşlərində Xocəntə qədər gəldilər. Nəzər Məhəmməd xan onlara qarşı oğlu Əbdüləzizin başçılığı altında qoşun göndərdi. Xocənt yürüşündə Əbdüləziz xan (1645-1680) elan edilir. Baş vermiş bu hadisəni eşidən Nəzər Məhəmməd xan Bəlxə yola düşür. Bu zaman Əbdüləziz Buxaraya daxil oldu və burada əsilzadələr qəti olaraq onun hakimiyyətə keçməsinə təsdiq etdilər. Nəzər Məhəmməd xan çıxılmaz vəziyyətdə qalıb kömək üçün Böyük Moğol hökmdarı Şah Cahana (1627-1628) müraciət edir (3, 410). "Abbasnamə"də göstərilir ki, Hind hakimi bu vəziyyətdən istifadə etmək üçün oğlu Sultan Muradbəxşi Əlimərdanla birlikdə qoşunla Bəlxə yola salır. Onlar sərhəd qalalarını tutub bu bölgəyə sahibləndilər. Nəzər Məhəmməd xanın Böyük Moğol ordusuna qarşı dura biləcək qüvvəsi yoxdu. Buna görə də Səfəvilərdən yardım almaq üçün Urgənc hakimi olan nəvəsi Məhəmməd Qasım sultanın oğlu Qutlaq Məhəmməd sultanla II Şah Abbasın sarayına yola düşür. Nəzər Məhəmməd xan və onu müşayiət edənlər Mərvə çatdıqda buranın xassə qulamlarından olan bəylərbəyi Əliqulu xan onları qonaqpərvərliklə qarşılayıb II Şah Abbasa bu barədə məlumat verir. Şah da dərhal söhbət yasovulu Məhəmməd bəyə 1000 tükən Təbriz əşrəfisi verib Nəzər Məhəmməd xanı qarşılamağa göndərir. II Şah Abbas Səfəvi dövlətinin bütün sərhəd əmirləri və işçilərinə, məmurlarına (4, 37) fərman göndərərək tapşırır ki, Türküstanın fərari valisini vilayətlərin hər mənzilində hörmətlə qarşılasınlar. O, Nəzər Məhəmməd xana dostluq məktubu da göndərir. Şah biyutat naziri Məhəmməd Əli bəy İsfahanini Nəzər Məhəmməd xana mehmandar təyin etmiş və o da pul, ərzaq və s. mallarla söhbət yasovulu Məhəmməd bəyin ardınca göndərilmişdi. Həmçinin qərara alındı ki, Rey hakimi eşikağasıbaşı Mehdiqulu xan da sərhədə gedib orada hörmətli qonağı qarşılasın və onu İsfahana saraya qədər müşayiət etsin. Nəzər Məhəmməd xan Mərvədə bir neçə gündən artıq ləngimədən Məşhədə yola düşdü. Söhbət yasovulu Məhəmməd bəy və şəhərin bütün əyanları yolboyu düzülüb mümkün olduqca onu yaxşı qarşıladılar. O, İsfahana da yaxınlaşdıqda şəhərin bütün əyanları, əmirlər yolboyu düzülmüş, şəhərin 3 fərsəhliyinə qədər yola fərş döşənmişdi. Şah onu Dövlətabad kəndində qarşılamış və onlar birlikdə İsfahana daxil olmuşdular. İsfahanın Quşxana adlı bağında Nəzər Məhəmməd xanın şərəfinə ziyafət təşkil edilmiş (4, 38) və Nəqşi Cahan meydanında ramazanın dördüncü gecəsi atəşfəşanlıq keçirilmişdi. Nəzər Məhəmməd xan yolda xəstələnmişdi. Onu Şahın hakimi Məhəmməd Hüseyn Qumi müalicə edir və tezliklə tam sağalır. Nəzər Məhəmməd xan İsfahanda çox qalmadı və Şahdan geri dönməyə icazə istədi. Şahın göstərişi ilə Nəzər Məhəmməd xana yardım məqsədilə qısa müddətdə hərbi səfərbərlik keçirildi və qoşunu yığıldı. Türküstan hakimini hər cür ləvazimat, at, sürsatla təmin edib, ona ayrılmış hərbi hissəyə Talış hakimi Sarı xanı sipahsalar təyin edildi. O, çox təcrübəli və işbilən sərkərdə idi. Sarı xanın ordusu Məhəmməd xanla onun taxt-tacını geri qaytarmaq üçün yola düşdü. Artıq bu zaman Xorasan əmirlərinə də qoşun hazırlamaları barədə əmr göndərilmişdi. Hər iki qoşun Xorasanda birləşib Türküstana keçməli idilər. Səfəvi sipahilərinin Nəzər Məhəmməd xana kömək üçün Türküstana keçəcəyini eşidən müxalif qüvvələr, xüsusən özbək tayfa başçıları, Nəzər Məhəmməd xanın yanına elçilərin göndərərək tabe olduqlarını və itaət edəcəklərini bildirdilər. Bir neçə savaştan sonra Nəzər Məhəmməd xan öz taxt-tacını geri aldı (4, 40).

Bu zaman Bəlxə tutmuş hindlilər burada özlərini işğalçı kimi aparırdı. Yerli əhali ailəlikcə yaşayış yerini tərk edib Amu Dərya çayını keçib Mavəəünnəhrə qaçırdılar. Hindlilərin Bəlxədə ağalığı iki il davam etmişdi. Nəhayət, Əbdüləziz xan da hindlilərə qarşı hücumla keçdi. Savaş və toqquşma dörd ay

davam etdi. Hind ordusu əsas hərbi bazarlarından uzaq olduqlarına görə həm ərzaq, həm də döyüş sürsəti çatışmır və soyuq iqlim şəraitindən də əziyyət çəkirdilər. Şah Cahan Bəlxə Səfəvi ölkəsindən qayıdan Nəzər Məhəmməd xana verib, ordusunu geri çağırmağa məcbur oldu. Nəzər Məhəmməd xanın Bəlxədə hakimiyyətini bərpa etməsi onun oğullarını qorxutdu və onlar atalarına qarşı birləşdilər. Əbdüləziz qardaşı Sübhanqulunu Bəlxə yola saldı. Bəlx əmirləri Sübhanqulu ilə gizli əlaqə yaradıb onu 1651-ci ildə şəhərə buraxdılar. Dərhal şəhəri tərk edən Nəzər Məhəmməd xan Məkkəyə ziyarətə gedir və yolda vəfat edir (3, 411).

“Abbasnamə”nin məlumatına görə Nəzər Məhəmməd xan hələ h. 1058(1644)-ci ildə elçi ilə II Şah Abbasa məktub göndərərək xahiş etmişdi ki, o, öldükdə cəsədini Mədinə-ye münəvvərə göndərərək orada torpağa tapşırınsınlar. II Şah Abbasın buyruğu ilə onun vəsiyyəti yerinə yetirilmişdi (4, 52).

II Şah Abbas dərhal Nəzər Məhəmməd xanın oğlu Türkünstan hakimi Əbdüləziz xana atasının vəfatı münasibəti ilə məktub yazır və başsağlığı verib bildirdi ki, Nəzər Məhəmməd xanın vəsiyyətinə əsasən dostluq əlaqələri davam edəcəkdir. Bu məqsədlə Nəzər bəy də Türkünstana elçi göndərildi (4, 52).

H. 1063(1653)-cü ildə Səfəvi-Böyük Moğol dövlətləri arasında Qəndəhar üstündə ikinci savaşa (5, 175) Səfəvi ordusu ciddi döyüşlər olmadan qələbə çaldı və bu xəbər İsfahana çatdıqda II Şah Abbas istirahət üçün Zayəndərud çayı kənarına yola düşür. II Şah Abbas burada olduğu zaman Türkünstan padşahı Əbdüləziz xanın elçisi iki dövlət arasında əlaqələri möhkəmləndirmək məqsədi ilə Səfəvi sarayına gəlir. Bir neçə gün qaldıqdan sonra ona geri qayıtmağa icazə verilmişdi. H. 1063(1653)-cü ildə Türkünstan valisi Əbdüləziz xanın Şükür bəy və Niyaz bəy adlı iki elçisi Səfəvi Şahının sarayına gəlir. Onların məqsədi bu zaman Məkkəyə həccə getmək fikirində olan Fuladsarayaya şahdan icazə almaq idi. Belə ki, Fuladsaray Türkünstanda bir mahalın hakimi olub özbaşına hərəkət edir, mərkəzi hakimiyyətlə hesablaşmırdı. O, mərkəzi hakimiyyətə qarşı düşmən mövqeyində dayanıb narazılıqlar yaradırdı. Əbdüləziz xan istəyirdi ki, Şah Fuladsarayı həm Məkkəyə göndərsin, həm də bir müddət sarayında saxlasın. Şah Əbdüləziz xanın xahişini yerinə yetirdi və Fuladsaray bir müddət Şiraz, Gilan və Qəzvinə yaşadı. Ona Məkkəyə də getməyə icazə verilir. Ancaq Məkkədə qayıtdıqdan sonra yenə Türkünstana yola salınır (4, 56).

Əbdüləziz xanın vəlihədi və Bəlx canişini olan qardaşı Sübhanqulu ali hakimiyyəti iddia edirdi. Əbdüləziz xan qardaşının iddialarına son qoymaq üçün Bəlxə ordu göndərir. Əbdüləzizin ordusu Bəlxə tutub dağıtmış, ancaq o, Sübhanqulu ilə müqavilə bağlayıb onun vəlihəd və Bəlx canişini olmasını qəbul etmişdi. 1655-ci ildə Mavəərənnəhr xivəllilərin dağıdıcı yürüşlərinə məruz qalır. Onlar Buxara vahəsinə daxil olub Karakulu dağıdıb külli miqdarda qənimət ələ keçirib geri dönürlər. Bu bölgələrə növbəti ildə də xivəllilərin yürüşünə məruz qalır (3, 411). “Abbasnamə”də bu barədə göstərilir ki, h. 1066-cı ildə Türkünstan padşahı Əbdüləziz xanın Bəlx hakimi olan qardaşı Sübhanqulu qayınatası Urgənc valisi Əbülqazi xanı da Buxara, Qarşi vilayətlərinə yürüşə aparmış (4, 79) və bu bölgələri qarət edib külli miqdarda sərvət ələ keçirmişdilər. Onların bu yürüşləri əslində Əbdüləziz xana arxadan vurulan zərbə oldu. Türkünstan valisi onları dəf etmək üçün qoşun topladıqda xivəllilər ələ keçirdiklərini özləri ilə götürüb tələsik geri çəkilir. 1657-ci ildə Əbdüləziz xanın ordusu Xivə xanı Əbülqazi xanın qoşununu məğlub edir, Əbülqazi çox çətinliklə döyüş səhnəsindən qaça bilmişdi. Bu zaman Türkünstan padşahının qardaşı oğlu Qasım xan Bəlxlə Mərv arasındakı Əndxodun hakimi idi. Əbdüləziz xan ona göstəriş verdi ki, Bəlxə hücum edib oranı Sübhanqulu xandan geri alsın. Qasım xan özbək qoşunu ilə Bəlxə yola düşdü. Ancaq bu bölgədə yaşayan əhali Sübhanqulu xana meyili güclü olduğuna görə Qasım xan ciddi müqavimətlə qarşılaşıb məğlub oldu. Əbdüləziz xan bu məğlubliyyətin əvəzini çıxmaq üçün II Şah Abbasın yanına elçi göndərir. Elçi vasitəsi ilə II Şah Abbasa bəndəliyini ifadə edən Əbdüləziz xan ondan xahiş etdi ki, Urgənc hakiminin sarayında olan varisini Astrabad və Sərəxslə Abiverd arasında məskun olan Türkmənlərə sərdar qoyub onu Urgənc hakim təyin etsin, Əbülqazi xan hakimiyyətdən uzaqlaşdırsın. Məlum olduğu kimi Əbülqazi xan da bir vaxtlar Səfəvi saray əsilzadələri arasında olmuş və II Şah Abbasın köməyi sayəsində Urgəncin irsi hakimi olmuşdu. O, hakimiyyətə keçdikdən sonra burada Səfəvi hakimiyyətinə qarşı müxalif hərəkətə yol verilməmişdir. Şah məktub yazıb bütün bunları Əbdüləziz xana bildirdikdən sonra onu arxayın

etdi ki, Əbülqazi xana da məktub yazacaq və onu ali hakimiyyətə qarşı çıxmaqdan daşındıracaqdır. O, Şahın fərmanına əsasən hakimiyyəti çərçivəsindən kənara çıxmıyacaq və belə olan şəraitdə də ora yeni hakim təyin edilməsinə, onun devrilməsinə ehtiyac qalmayacaqdır (4, 80, 81). Bu zaman II Şah Abbas kifayət qədər hərbi-siyasi gücə malik idi. Elə buna görə də Türkünstan xanları onunla hesablaşırdı. Buxara və Urgəncdən Səfəvi sarayına göndərilən elçilərin sayı getdikcə artırdı. H. 1070-ci ildə Səfəvi sarayına göndərilən Buxara elçisi II Şah Abbasa qiymətli hədiyyələr gətirmişdi. Həmin ildə II Şah Abbas da xassə qulamlarından Məhəmməd bəyi səfir ünvanı ilə Buxaraya göndərmişdi (4, 103). H. 1073-cü ildə Əbdüləziz xanın, həm də Əbdülqazi xanın elçiləri İsfahana gəlirlər. Buna cavab olaraq II Şah Abbas qorçu yüzbaşısı Məhəmməd Hüseyin bəyi Buxaraya, qorçu Əliqulu bəyi isə Urgəncə elçi göndərmişdi (4, 115). Ancaq buna baxmayaraq, xivəlilərin qarətçi yürüşləri davam etmiş və onlar 1662-ci ildə Buxaraya çatmışlar. 1662-ci ildə Əbdüləziz xan Əbülqazi ilə müqavilə bağlayır. 1663-cü ildə Əbülqazi vəfat edir və hakimiyyətə oğlu Anuş keçir (3, 411).

Məhəmməd Tahir Vəhid Türkünstan xanları arasındakı münasibətlərin təsviri ilə yanaşı, ali hakimiyyət iddiasında olan Bəlx canişini Sübhanqulunun Xorasana qarət məqsədi ilə təşkil etdiyi yürüşlərə də geniş yer verir. II Şah Abbas Əbdüləziz xanla Əbülqazi xan arasında baş vermiş münaqişəni aradan qaldırmaq üçün h. 1066-cı ildə Buxaraya məktub göndərdikdən bir qədər sonra Sübhanqulu xan Xorasan hakiminin orada olmamasından istifadə edib özbək alayı ilə qənimət ələ keçirmək üçün bu vilayətə hücum etmişdir. Şah təcavüzkarları dəf etmək üçün İsfahan mirabı Əli bəy qulame xassə-ye şərifəni Xorasan qoşununa sərdar təyin edib onu müqəddəs Məşhədə yola saldı (4, 81). Onlar Məşhədə daxil olduqda özbək qoşunu Kariz kəndinə çatmışdı. Xorasan əmirləri özbəklərin niyyət və məqsədlərin bilirdilər və bu bərdə hər biri öz nahiyələrinin sakinlərini xəbərdar etmişdilər. Özbəklər Əli bəyin ordusunun Xorasana daxil olduğunu eşitdikdə dərhal geri çəkilməyə məcbur oldular. Şah Sübhanqulu xanın Hindistana doğru hərəkət edib Moğol qoşununu qıcıqlandıracağından şübhələndiyinə görə bütün ehtiyat yolların qarşısının tutulmasını əmr etdi. Bu məqsədlə Kuhgiluyə bəylərbəyi qullarağası və əmirşikarbaşı Allahverdi xanı sipahsalara da göstəriş verdi ki, qoşunla Məşhədə getsin. Ancaq bu zaman Sübhanqulunun Bəlxə qayıtması xəbəri Şaha yetişdi və onun əmri ilə Allahverdi xan Gəraylı nahiyəsində dayandı və onunla birlikdə hərəkət edən 5000 sipahini azad edilib geri döndü (4, 82). Səfəvi dövlətinin hərbi-siyasi nüfuzunun artması və Türkünstan xanları arasındakı münaqişələrə qarışmasından ehtiyat edən Sübhanqulu xan Xorasana yürüşləri dayandırır və II Şah Abbasın sarayına h. 1068-ci ildə Bəlx seyidlərindən Şah Xacə Ourəngi, h. 1073-cü ildə isə Zahidəli bəyi elçi ünvanı ilə göndərir (4, 96, 114). Sübhanqulu xan II Şah Abbasla diplomatik danışıqları genişləndirməkdə məqsədi sözsüz ki, Səfəvilərin Türkünstandakı nüfuzundan istifadə edib ali hakimiyyət iddiasını reallaşdırmaq arzusu ilə birbaşa bağlı idi.

“Abbasnamə”də qeyd edildiyinə görə Bəlx vilayətini hindlilər tutub burada düşərgə saldıqda Mir Hüsam Cəməşid Səfəvi Şahına pənah gətirdi. Onun bütün yaxınları və elləri Xorasana köçüb yerləşdilər. Ancaq Nəzər Məhəmməd xan xahişindən sonra Şah onlara geri qayıtmaları bərdə göstəriş vermişdi (4, 88). Mir Hüsam yenə geri- Bəlxə qayıtdı. Bəlxin hakimi Qasım sultan onu Xorasana yürüşə təhrik etdiyinə qədər həmin nahiyədə yaşamışdı. Mir Hüsam Maruçaq yaxınlığında qərar tutduğu vaxt buranın hakimi Əliqulu xan bu fürsətdən istifadə edib Mir Hüsamın üzərinə hücum edib elini dağıdıb, əsir götürüb, əmlaklarını da ələ keçirir. Mir Hüsam da bu savaşa öldürülür (4, 89).

“Abbasnamə”nin verdiyi məlumatlardan aydın olur ki, Buxara və Xivə xanları, sülalə üzvləri arasında ali hakimiyyət uğrunda mübarizədə həm qalib, həm də məğlub tərəf öz hakimiyyətlərini qoruyub saxlamaq üçün Səfəvi dövləti ilə diplomatik əlaqələrdə ondan hərbi yardım almağa cəhd göstərmiş, yaxud da onun hərbi-siyasi nüfuzundan istifadə etmişdir. Artıq bu zaman Səfəvi dövləti orta Şərqdə olduğu kimi Mərkəzi Asiyada da hərbi-siyasi təsir gücünə malik idi.

ƏDƏBİYYAT:

1. Босворт К. Э. Мусульманского династии. Перевод с английского и примечания П. А. Грязневича, Москва, 1971, 324 с.
2. История Туркменской ССР. С древнейших времен до конца XVIII века, том I, Ашхабад, 1957, 494 с.
3. История Узбекской ССР. том I, Ташкент, 1955, 542 с.
4. Мəһəммəd Tahir Vəhid. Sərqəzəştə Şah Abbas devvom. Be kuşəşe Səttar Əvdi, Tehran, 1384, 126 s.
5. Riyazülislam. Tarixe rəvabete İran və Hind. Tərcome-ye Məһəmməd Bağır Aram, Tehran, 1373, 428 s.

ЗАБИЛ БАЙРАМЛИ
Доцент БДУ
zabil_bayramli@mail.ru

**ВЗАИМООТНОШЕНИЯ ГОСУДАРСТВ СЕФЕВИДОВ
 С ПРАВИТЕЛЯМИ ТУРКЕСТАНА ПРИ ШАХА АББАСЕ II
 (на основании труда Мухаммед Тахир Вахида «Аббаснаме»)**

В ряду первоисточников XVII в. особое место занимает «Аббаснаме» - произведение Мухаммеда Тахира Вахида. В нем излагаются события периода правления Шаха Аббас II.

Настоящей статьи на основе материалов данного источника рассматриваются отношения Шаха Аббаса II с правителями Туркестана.

ZABIL BAYRAMLI
Senior Lecturer BSU
zabil_bayramli@mail.ru

**THE RELATIONS BETWEEN SAFAVID AND TURKISTAN KHANATES DURING
 THE PERIOD OF SHAH ABBAS II
 (Muhammad Tahir Vahid's on basis "Abbasnama" work)**

Article has been devoted the Safavid and Turkistan khanates relations period of shah Abbas II. This relationship became stronger after that Abbas II assisted Nazar Muhammad khan.

In this article inner foreign politic of shah Abbas II has been investigated on the bases of "Abbasnama".

Rəyçi: t.e.n., B. Səbiyev, t.e.d. S. Məmmədov

Bakı Dövlət Universiteti Tarix Fakültəsinin Azərbaycan tarixi (təbiət fakültələri üzrə) kafedrasının 15 dekabr 2010-cu il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (protokol № 04)